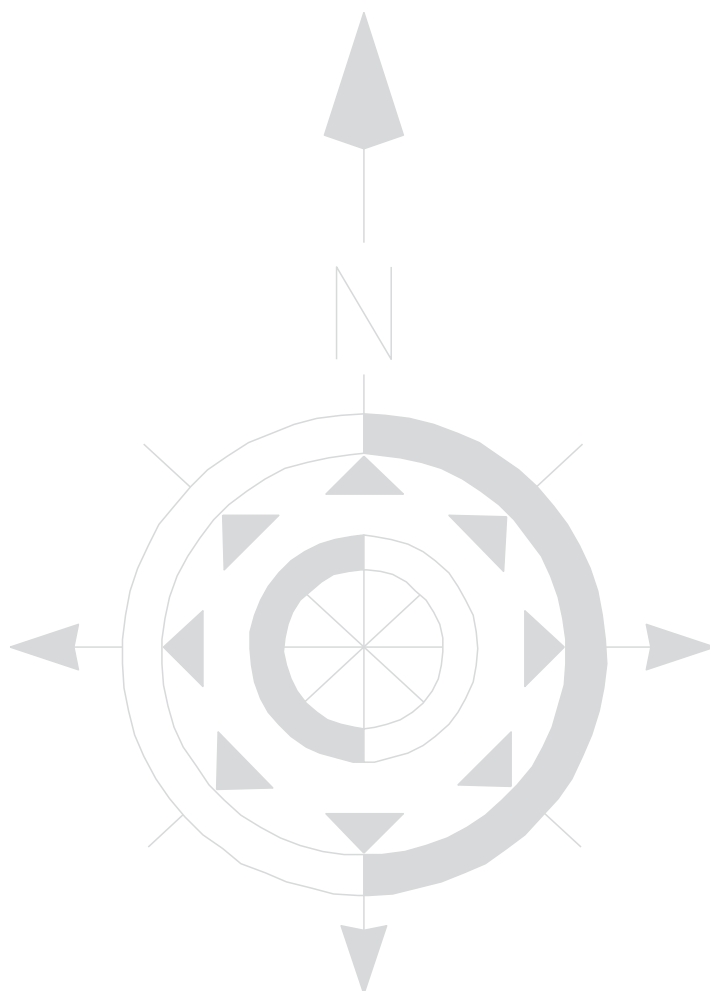

PORADNIK

ORGANIZATORA

RAJDU

DRUŻYNY

SPIS TREŚCI:

SPIS TREŚCI:	- 2 -
Czym jest rajd? Czyli trochę teorii na początek.	- 3 -
Plusy takiej formy pracy	- 3 -
Od czego zacząć?	- 4 -
Niezbędne formalności	- 4 -
Bez improwizacji	- 5 -
✓ Nocleg	- 5 -
✓ Transport	- 6 -
✓ Trasa	- 7 -
✓ Bezpieczeństwo	- 8 -
✓ Wyżywienie	- 9 -
✓ Finanse	- 9 -
✓ Program	- 9 -
✓ Zbiórka organizacyjna	- 10 -
✓ Spotkanie z rodzicami	- 11 -
Jak zatwierdzić rajd, by nie uprawiać partyzantki?	- 11 -
Jak nie pozwolić nikomu zasnąć na pociąg?	- 12 -
Pierwsze kroki	- 13 -
Czasem jednak trzeba improwizować	- 13 -
Czasem działać z premedytacją	- 13 -
Sprzęt, który może okazać się niezbędny na rajdzie.	- 14 -
Co zabierają uczestnicy?	- 14 -
Papierologia, czyli jakie dokumenty zabieramy	- 15 -
ZAŁĄCZNIKI:	- 16 -
KARTA BIWAKU	- 16 -
PRZYKŁADOWA INFORMACJA O RAJDZIE DLA UCZESTNIKÓW	- 17 -
Zgoda rodziców lub prawnych opiekunów	- 18 -
na uczestnictwo dziecka w biwaku harcerskim	- 18 -

Integralną częścią tego poradnika jest materiał: „Bezpieczeństwo podczas wędrówek”, którego znajomości nie wolno pominąć organizując rajd.

Poradnik jest materiałem przygotowanym zarówno dla osób, które mają małe doświadczenie w organizacji tego typu formy oraz dla tych, dla których organizacja rajdu to chleb powszedni. Na końcu większości rozdziałów znajduje się omówienie treści w skrócie – warto zajrzeć do tych punktów, żeby upewnić się czy o niczym nie zapomnieliśmy, a może coś można zrobić inaczej?

Życzymy miłej lektury oraz udanych, ciekawych programowo i krajoznawczo oraz bezpiecznych rajdów!

Czym jest rajd? Czyli trochę teorii na początek.

Raid to jedna z wyjazdowych form pracy zespołu harcerskiego.

Założmy na początku, że raid to impreza turystyczna, polegająca na przebyciu ustalonej trasy w określonym czasie.

Trasę można przebyć w różny sposób, na przykład: pieszo, na rowerze, kajakiem, samochodem, itp. Może ona przebiegać zarówno przez góry, jak i niziny. Możemy spać w jednym miejscu i codziennie przebywać inną trasę w okolicy, lub też po każdym odcinku trasy nocować gdzie indziej. Sam raid może trwać jeden, lub kilka dni (do 5 dni, gdyż powyżej 6 dni jest już traktowany jako obóz: *por.: Instrukcja organizacyjna harcerskiej akcji letniej i zimowej*).

Forma rajdu uzależniona jest od czasu, którym dysponujemy, dostępnej bazy sprzętowej oraz od możliwości (kondycyjnych, zdrowotnych, finansowych) grupy.

To właśnie do możliwości grupy powinna być dobrana trasa, jej długość i stopień trudności. Należy też wziąć pod uwagę warunki pogodowe, czyli uwzględnić przede wszystkim porę roku.

W dalszej części poradnika zajmiemy się głównie rajdem pieszym, choć większość kwestii będzie się odnosiła także do pozostałych form rajdu.

Plusy takiej formy pracy

Pamiętajmy, że raid to nie wyścig szczurów! Nie chodzi nam przecież o pożeranie kilometrów i zamęczanie naszych harcerzy długotrwałą wędrówką ponad siły.

Raid ma umożliwić poznanie „innego świata” - wielu nowych, ciekawych miejsc, co uwrażliwia harcerzy na otaczające nas piękno, bądź uświadamia problemy (dewastacja zabytków, śmieci, źle znakowane szlaki...).

- Raid jest doskonałą okazją do poznania swoich możliwości, pokonywania słabości, i poprawienia kondycji.
- Umożliwia zdobycie wielu sprawności oraz odznak turystycznych, realizacja wymagań na stopnie harcerskie.
- Podczas rajdu jest dużo czasu na rozmowę i dzięki temu wszyscy poznają się lepiej niż na innych imprezach, podczas których napięty program na to nie pozwala. Grupa wspólnie znosząc trudy wędrówki integruje się!
- Uczestnicy stają się wrażliwsi na potrzeby i problemy innych.

Dobrze zorganizowany raid daje naszym harcerzom niezapomniane wrażenia i już po powrocie do domu chcą jechać na następny. Szybko też zapominają o odciskach i bolących ramionach, za to pamiętają świetny zamek, ogromny bunkier, trudną górę, z której szczytu był przepiękny widok, a wszystkie pozytywne wspomnienia wzmagają oglądane wspólnie i wkładane do kroniki zdjęcia.

Od czego zacząć?

Żeby wyruszyć, a przecież chcemy „ruszyć w świat” musi być POMYSŁ.

Na początku opracuj temat rajdu (zgodny z celami, jakie zaplanowałeś w pracy drużyny w danym roku harcerskim), do którego dostosujesz później trasę i program. Tematyka rajdów jest przeróżna, można spotkać się z rajdami: historycznymi, dotyczącymi bohatera drużyny, ekstremalnymi (głównie dla wędrowników), ekologicznymi, przyrodniczymi, dotyczącymi folkloru i kultury wybranych regionów, związanymi z porami roku, typu „wyprawa polarna”, itp.. Od Ciebie zależy też to, jaką formę on przyjmie. Musisz tylko znać możliwości, kondycję i sytuację finansową swoich ludzi. Koniecznie pamiętaj, że wpisowe na rajd nie może zniechęcać. W związku z tym zadbaj, by każdego Twojego harcerza było na niego stać. Rozplanuj dobrze wydatki. A może warto zorganizować wcześniej akcję zarobkową?

Twoje działania są uzależnione od tego, z jaką grupą wiekową pracujesz. Ale i tak staraj się, aby Twoi harcerze mieli duży wpływ na program i samą organizację rajdu. To ma być przedsięwzięcie drużyny, a nie tylko Twoje. Każdy może coś wnieść od siebie i każdy może się czegoś nauczyć. Może wśród Waszych przyjaciół spoza ZHP są osoby, które mogą pomóc w organizacji i realizacji tego przedsięwzięcia?...

Pamiętaj o pełnoletnim opiekunie. Jakże często zapominamy o tym ważnym wymogu, a jeśli coś się (odpukać!) stanie, to jest to pierwsza rzecz o którą zostaniecie zapytani. Jeżeli w Twojej drużynie nie ma pełnoletnich osób będziesz musiał skorzystać z pomocy kogoś spoza niej. Może znasz kogoś, kto z chęcią by pojechał? Może to być zaprzyjaźniony instruktor, starsze rodzeństwo, któregoś z uczestników, rodzice, a może nawet znajomy przewodnik turystyczny.

W SKRÓCIE:

Podsumowując. Co musi być przemyślane na tym etapie (wspólnie z osobami, które z Tobą ten rajd przygotowują):

- cel,
- temat (najciekawsze są wyjazdy oparte na jakiejś fabule np. zgodnej z legendami danego regionu)
- pełnoletni opiekun – kto nim będzie (trzeba od razu zapytać o zgodę),
- uczestnicy (wiek, ilość, ich możliwości fizyczne, sprzętowe, finansowe, czasowe),
- termin i ilość dni,
- miejsce,
- noclegi,
- trasa,
- planowany koszt.

Niezbędne formalności

- Napisanie planu
- Stworzenie listy z danymi uczestników rajdu
- Rezerwacja noclegów
- Ubezpieczenie (trzeba mieć dane uczestników, żeby je załatwić)

- Zatwierdzenie rajdu w hufcu – wypełnienie Karty Biwaku
- Zgłoszenie przejazdu grupowego (PKP) lub negocjacja zniżek (PKS), zakup biletów
- Zebranie zgód od rodziców na udział dziecka w rajdzie
- Przyjęcie opłaty od uczestników za rajd (można najpierw zebrać zaliczki – zwrotne do jakiegoś terminu, a potem bezzwrotne, gdyż z tych pieniędzy kupujemy bilety i wysyłamy zaliczkę do schroniska, a potem resztę sumy)
- Zbieranie faktur do późniejszego rozliczenia rajdu

Bez improwizacji...

✓ Nocleg

W zależności od pory roku nocleg organizujemy: pod namiotami lub w budynkach do tego przystosowanych. Pamiętaj, że najczęściej trasa uzależniona jest od miejsc, w których będziemy nocowali, więc zacznij od znalezienia takich miejsc. I żeby nie marznąć w nocy pod chmurką koniecznie zrób rozeznanie cenowe w wyszukanych na mapie lub w przewodniku schroniskach, gospodarstwach agroturystycznych, pensjonatach, kempingach, bazach turystycznych (harcerskich), szkołach, itp. Możesz to zrobić na wiele różnych sposobów, np. poprzez Internet, telefonicznie, w informacji turystycznej, w terenowym oddziale PTTK, biurze PTSM, bądź wybierając się tam osobiście.

Wybierz najkorzystniejsze oferty i koniecznie **zarezerwuj miejsce**, żeby potem nie okazało się, że przyjeżdżacie lub dochodzicie do celu, a tam całe schronisko zajęte... Czasami, szczególnie w sezonie, rezerwacja taka wiąże się z określoną przedpłatą. Warto podkreślić także to, iż może zostać naliczona tzw. taksa klimatyczna, czyli „podatek od wdychania czystego powietrza”. Zalecamy, więc dowiadywać się o niej przy rezerwacji.

Zapytaj też czy będą dla Was wolne łóżka, czy dostaniecie np. nocleg na podłodze po niższej cenie, ale czy w związku z tym trzeba zabrać karrimaty, czy schronisko zapewni materace?

Nie zapominajmy o zniżkach! Wszyscy członkowie Towarzystw takich jak PTTK, czy PTSM mają zniżki noclegowe w swoich bazach. Możesz zapisać siebie i członków drużyny do obu, bądź do jednego wybranego. Zapoznaj się z regulaminami członkostwa i zastanów się czy będzie się to w ogóle kalkułowalo, ponieważ by się zapisać i dostać legitymację członkowską należy opłacić roczną składkę. Wysokość tej składki znajdziesz bez problemu na stronach internetowych towarzystw. Dodatkowo niektóre bazy noclegowe oferują zniżki, honorując młodzieżowe ubezpieczenia np. EURO<26. Sprawdź to.

Organizując nocleg pod namiotami zwróć uwagę na jakość i stan sprzętu, który posiadacie. Nie będzie zadowolony ten, któremu będzie się w nocy lała woda na głowę, bo jego namiot ma więcej lat niż drużynowy lub przypomina ser szwajcarski czy pleśniowy. (fuu...) Namiot na rajdzie będzie służył tylko i wyłącznie celom noclegowym, więc może w nim spać więcej osób niż na biwaku ze stałą bazą. W związku z tym na czas wędrowki możemy jego ciężar rozłożyć na większą ilość osób, czyli: jedna osoba niesie tropik, druga – sypialnię, a trzecia – śledzie (szpilki) i maszty.

Najlepszymi turystycznymi namiotami są namioty typu igloo i tunel, dwuosobowe, lub trzysobowe, lekkie, wykonane z markowych materiałów o dużej wodoodporności, w ergonomicznych pokrowcach. Waga takich namiotów oscyluje zazwyczaj pomiędzy dwoma a czterema kilogramami.

Jeśli nie macie namiotów, nie kupujcie ich w supermarketach korzystając z tak zwanych OKAZJI!!! Namioty z supermarketów to sprzęt kiepskiej jakości, często z wadliwej serii. Specjaliści nazywają je namiotami typu „rozstaw i zostaw”. Jeśli zależy wam na jakości, rozejrzyjcie się za sprzętem biwakowym w specjalistycznych sklepach. Niektóre firmy

mają promocyjne ceny dla harcerzy. A jeśli i tak nie stać Was to może uda się pożyczyć namioty od zaprzyjaźnionej drużyny, albo harcerze mają jakiś dobry sprzęt w domu i rodzice użyczą nam go na rajd.

PAMIĘTAJ! Wszelkie sprawy związane z noclegiem załatwia się najbezpieczniej z dużym wyprzedzeniem czasowym. Nie zdziw się, gdy na tydzień, bądź dwa przed rajdem nie będziesz mógł znaleźć żadnego miejsca, bo wszystko będzie już zajęte.

W SKRÓCIE:

- Wybór miejsc noclegowych – decyzja czy będą to „miejsca pod dachem” - schroniska, szkoły, chatki itp., czy śpimy w namiotach
- Rezerwacja miejsc noclegowych, ustalenie stawek opłat, zniżek, terminu przesłania ew. przedpłaty, godzin, w których możecie przebywać w obiekcie bez dodatkowych opłat, godziny dotarcia do miejsca noclegowego
- Sprawdzenie posiadanego sprzętu (rozłożenie namiotów, sprawdzenie czy nie ma dziur, pleśni, skompletowanie masztów, szpilek itd.), zakup lub pożyczenie brakujących namiotów

✓ Transport

Lubicie chodzić, prawda? Ale często, żeby wędrować po ciekawych terenach musicie jakoś dojechać do tych pięknych miejsc. Sposobów jest wiele. Przedstawiamy Wam kilka najpopularniejszych.

POCIĄG, czyli „ciufa”, to najczęściej wykorzystywany przez harcerzy środek transportu. Jadąc pociągiem pamiętaj, że grupy zorganizowane mają 50 % zniżki. Tyle, że przejazd grupowy trzeba zgłosić odpowiednio wcześniej wypełniając specjalny druk, na którym trzeba postawić pieczęć (najlepiej Hufca, ale PKP w różnych miejscach ma różne wymagania, więc czasem też wystarczy pieczęć drużyny). Po wypełnieniu zgłoszenia kupujemy bilety, więc jeśli nam ktoś zrezygnuje przed wyjazdem, to możemy mieć potem problem ze zwrotem biletu. I ważne jest, że na dziesięć osób jeden opiekun jedzie gratis i przy takim bilecie (grupowym) nie potrzebujecie legitymacji szkolnych. A jest to sprawa szczególnie ważna – zawsze przed wejściem do pociągu sprawdź czy harcerze mają ze sobą prawidłowo podstemplowane legitymacje. Jeśli nie, trzeba dokupić dla nich bilet bez zniżki, a koszt dopłaty pokrywa rodzic. Konduktorzy są skrupulatni w wykonywaniu swojej pracy.

Dowiedz się dokładnie jak kursują pociągi, o której macie przesiadkę (nie decydujcie się raczej na połączenia, w których na przesiadkę jest mniej niż 25 min – opóźnienia pociągu i konieczność ogarnięcia grupy mogą sprawić, że się nie wyrobicie), spytaj w informacji, czy w obecnej sytuacji gospodarczej nie jest planowany strajk kolejarzy. Bo niemiłą sytuacją jest dowiedzieć się o tym na peronie...

Zachęcamy także do przemieszczania się komunikacją samochodową, czyli popularny **PKS** lub komunikacja prywatna (tylko trzeba sprawdzić, czy wydają bilety, bądź faktury, bo przecież musimy rozliczyć nasz rajd!).

Nie są one rzecz jasna, tak komfortowe jak przedział pociągowy, ale mamy większą pewność, że nie zostaniemy napadnięci i okradzeni z naszych cennych namiotów. Poza tym pociągi nie wszędzie dojeżdżają...

Nie ma oficjalnych, ustawowych zniżek dla grup, jak jest to w PKP. Większość PKS-ów została sprywatyzowana i rządzą się swoimi prawami wolnego rynku. Ale możesz spróbować pójść do kierownictwa i porozmawiać o ewentualnej zniżce dla harcerzy. Harcerze są ogólnie kochani, więc nie powinieneś mieć problemów (zawsze możesz w zamian zadeklarować roznoszenie ulotek reklamowych ☺). Poza tym dowiedz się dokładnie, z którego stanowiska odjeżdża autobus i jakie oznaczenia ma jego kurs. Wiele

autobusów kursuje tylko od poniedziałku do piątku i w weekend można utknąć w lesie. Dosłownie i w przenośni.

Odsyłamy na strony internetowe: www.pkp.pl, www.rozklady.com.pl oraz poszczególnych PKS-ów – do znalezienia w każdej wyszukiwarce. Nie polecamy dzwonięcia na informację, ponieważ wiele PKS-ów korzysta z infolinii i nie udziela osobiście telefonicznej informacji, a to wiąże się ze sporym wydatkiem. Udaj się osobiście do miłej pani w okienku i dowiedz się wszystkich szczegółów.

W przypadku nieskorzystania z powyższych środków transportu zostaje Ci jeszcze **wynajem autobusu/busa** – w zależności od ilości osób. Należy dokładnie sprawdzić ofertę poszczególnych przewoźników, których jest na rynku jest coraz więcej. Wybieraj przewoźników sprawdzonych, choćby ich oferta nie była najtańsza. Zadbaj także o to, żeby bus był sprawny (możesz poprosić policję o sprawdzenie stanu technicznego przed wyjazdem). A może zdarzyć się nawet tak, że zrobi to rodzic któregoś z harcerzy. Pamiętaj, że kierowca musi posiadać zgodę na przewóz osób.

W SKRÓCIE:

- Wybór najdogodniejszej (i możliwej, bo nie wszędzie są np. tory) i najkorzystniejszej finansowo formy transportu (PKP, PKS, bus, autokar)
- Spisanie i potwierdzenie połączeń - czy na pewno kursują tego dnia
- Rezerwacja przedziałów w pociągu, a w PKSie potwierdzenie czy będzie możliwość zabrania licznej grupy na dany kurs
- Zakup biletów

✓ Trasa

Jeżeli ustaliłeś już miejsca noclegu i miejsce wysiadki oraz wsiadki do pociągu lub autobusu, to możesz zabrać się za precyzowanie trasy.

Jak już wspominaliśmy trasę dostosowujemy do możliwości grupy. Jeżeli nasza grupa jest zróżnicowana to trasę układamy pod osobę najsłabszą, bo przecież 20 km dla małej Zosi to zbyt dużo, a dla nas to mały pikuś. Jeżeli zaś wszyscy są w jednakowym wieku to mamy tak jakby mniejszy problem. Wpływ na długość trasy będą miały następujące czynniki: rodzaj terenu (góry, niziny, wzgórza), pora roku, pogoda (często możemy ją przewidzieć, zakładając z góry, że zawsze będzie najgorsza), ciężar plecaków, kondycja uczestników, możliwości noclegowe. Pamiętaj, że o atrakcyjności rajdu nie świadczy długość trasy. Lepiej przejść mniej, ale dobrze się bawić, niż słuchać przez całą drogę słów: „daleko jeszcze?”. Tylko nie przesadzajmy też w drugą stronę, czyli nie planujmy trasy za krótkiej.

A to kilka norm, które powinny być wskazówką przy planowaniu trasy:

Dzienne normy dla turystów pieszych

Wiek uczestników	Odległość	Obciążenie
od 11 do 12 lat	od 10 do 15 km	do 5 kg
od 13 do 14 lat	od 15 do 18 km	do 6 kg
od 15 do 16 lat	od 18 do 20 km	do 8 kg
od 17 do 18 lat	do 25 km	do 10 kg

Maksymalne normy długości etapów górskich do przebycia jednego dnia

Wiek uczestnika	Liczba kilometrów	Wysokość wzniesień	Ilość godzin marszu
------------------------	--------------------------	---------------------------	----------------------------

od 12 do 13 lat	12 km	500 m n.p.m.	4h
od 14 do 15 lat	15 km	750 m n.p.m.	5h
od 16 do 17 lat	18 km	1000 m n.p.m.	6h

Pamiętaj, że dobrze przemyślana trasa powinna dawać uczestnikom radość z przemierzania kilometrów, czyli nie chodzimy po asfalcie wszędzie tam gdzie da się tego uniknąć, powinna prowadzić po terenach atrakcyjnych krajoznawczo, a w razie konieczności powinna mieć możliwość optymalnego skrócenia drogi.

Przy precyzowaniu trasy niezbędna jest dobra i w miarę aktualna mapa oraz przewodnik, w którym wyczytamy, jakie miejsca warto zwiedzić (w tym celu warto też zajrzeć do Kanonu Krajoznawczego Polski – szerzej o nim w „Poradniku Zdobywania Odznak” w dziale OKP).

Pomocnym narzędziem w układaniu górskich tras jest regulamin Górskiej Odznaki Turystycznej PTTK, w którym poszczególne odcinki są punktowane. Punktacja ta uwzględnia nachylenie terenu, które nie zawsze może zostać dobrze zinterpretowane na mapie.

Skoro już poruszamy temat odznak, to dodamy, że należy je zdobywać. Dlaczego? A choćby i dlatego, że są pomocnym narzędziem motywującym naszych harcerzy do zdobywania kolejnych punktów, a co za tym idzie poznawania kolejnych, nowych miejsc, poprzez udział w kolejnych rajdach. Ustalając trasę zastanów się, jakie odznaki możecie w danym terenie zdobywać i wspólnie zakupcie książeczki, a potem nauczcie się je wypełniać. Zachęcamy do zajrzenia do „Poradnika zdobywania odznak”.

Uwzględnij wszystko, co będziecie zwiedzać, bo zwiedzanie często będzie wiązało się z poświęceniem odrobiny czasu oraz dodatkowymi kosztami, np. wstęp do muzeum lub parku narodowego. Na dodatek do tego wszystkiego uwzględnij też miejsca, w których będziecie spożywali posiłki oraz czas na przygotowanie i skonsumowanie tych posiłków. Czasem może się zdarzyć, że trasa będzie tak obfita w różnego rodzaju atrakcje i nie będzie się dało przejść w ciągu dnia więcej niż 5 km. Taką sytuację musisz przewidzieć na wstępie. Jeżeli weźmiesz pod uwagę wszystkie powyższe aspekty oraz przerwy na odpoczynek, toaletę i robienie zdjęć podczas wędrowki to Twoja trasa powinna być dobrana dobrze. ☺ Życzymy powodzenia!

W SKRÓCIE:

- Planowanie trasy rozpoczynamy od ustalenia miejsc noclegowych położonych od siebie w takiej odległości, aby zachować dzienny limit przejść dla danej grupy wiekowej wg zamieszczonych powyżej tabel.
- Ustalamy optymalny przebieg trasy uwzględniając ciekawostki krajoznawcze po drodze oraz wybierając ciekawe, ale bezpieczne drogi (nie idziemy przez bagna, ale nie wędrujemy też po asfalcie) – najlepiej drożki leśne, ciekawie wytyczone szlaki – przecież wyjechaliśmy po to, bo obcować z przyrodą!
- W razie potrzeby korygujemy zaplanowaną trasę, aby zdążyć na ostatni PKS, albo umówioną godzinę w schronisku, ale możemy też wydłużyć, jeśli okazuje się, że uczestnicy „dostali powera” i przyda im się kilka dodatkowych kilometrów.

✓ Bezpieczeństwo

Zajrzyj koniecznie do materiału: „Bezpieczeństwo podczas wędrowek” (w załączeniu) w całości poświęconego temu tematowi. To bardzo ważny aspekt organizacji rajdu, o którym NIE WOLNO zapomnieć i którego nie można pominąć!!!!!!!

✓ Wyżywienie

Nic tak nie poprawia humoru i nie sprawia, że rajd był udany jak dobre jedzonko, na które nie wolno żałować pieniędzy!

Prowiant na czas trwania rajdu powinien, więc uwzględniać cztery posiłki dziennie.

Posiłki te powinny być dobrane do wieku uczestników zgodnie z zasadami, że duży je więcej, i że chłopcy jedzą dwa razy tyle, co dziewczęta (pamiętajmy, żeby pilnować, żeby każdy zjadł adekwatnie do jego potrzeb – nie wolno pozwolić, żeby odchudzające się dziewczynki nie jadły, bo padną nam po drodze).

Śniadanie: chlebek najlepiej ciemny lub bułki, masło lub margaryna, pasztety, sery topione i żółte, konserwy, koniecznie warzywa (pomidory, ogórki), herbata lub mleko (kakao) z płatkami, dżemy, czekolada do smarowania (daje energię do wędrówki).

Obiad: koniecznie ciepły posiłek, którego przygotowanie nie zajmie nam za dużo czasu, np. zupki instant z makaronem, pulpety w sosie, pyzy z sosem itp.

Podwieczorek: najlepszym podwieczorkiem na rajdach są wysokokaloryczne i energetyczne słodczy. Nie szczędź na nie kasy! Zapewnij każdemu przynajmniej pół tabliczki czekolady dziennie podczas wędrówki oraz batonika i jabłko czy inny owoc na podwieczorek.

Kolacja: powinna być zazwyczaj obfitsza niż śniadanie, ponieważ po całym dniu wędrówki Twoi harcerze będą bardziej głodni niż po przespanej nocy. Menu podobne do tego ze śniadania, lecz może uwzględniać także ciepły posiłek na przygotowanie, którego jest więcej czasu, więc ktoś może popisać się swoimi zdolnościami kulinarnymi.

✓ Finanse

Koszt Twojego rajdu będzie obejmował:

- Noclegi + ew. taksa klimatyczna, opłata za pobyt dzienny w schronisku jeśli zaistnieje taka konieczność
- Przejazd na miejsce rajdu oraz dojazdu z miejsca na miejsce, jeśli takie planujesz,
- Opłaty za wstępy do muzeów, parków narodowych, itp.
- Ubezpieczenie,
- Wyżywienie,
- Materiały programowe,
- Pogotowie kasowe w wysokości do 20 % kosztu całego rajdu.

Nie zapomnij o zebraniu zaliczki (była o tym mowa w niezbędnych formalnościach).

Wszelkie sprawy związane z finansami, tzn. rozliczaniem rajdu, zawarte są w „Instrukcji o działalności finansowej, gospodarczej i sprzętowej w drużynie ZHP”.

Na wszystkie zakupy trzeba zbierać faktury (także zamiast biletów powinniście prosić o wypisanie faktury, ale nie wszędzie jest taka możliwość) i po zakończeniu rajdu trzeba dokonać rozliczenia w dokumentacji finansowej środowiska.

✓ Program

Program Twojego rajdu jest zapisem tego wszystkiego, co do tej pory ustaliłeś. To właśnie w nim znajduje się opis każdego dnia: trasa, zwiedzane obiekty, miejsca posiłków oraz noclegów, zdobywane stopnie, sprawności i odznaki, zajęcia wraz z formą realizacji oraz odpowiedzialnymi za nie osobami, zajęcia, które przygotowujemy na wypadek wystąpienia załamania pogody. Miej, więc zawsze coś w zanadrzu. Staraj się powiązać zawsze w jakiś

sposób trasę z tematyką rajdu. Nie zapominaj o elementach obrzędowych, bądź „magicznych” adekwatnie do wieku uczestników rajdu. Pamiętaj, że program będzie Ci niezbędny do zatwierdzenia rajdu w komendzie hufca.

Przykładowo (urywek planu rajdu):

TRASA:

20.07. Przejście trasy: Wetlina - Jawornik- Paportna - Rabia Skała - Okrąglik - Smerek – Wetlina, 24 km, 8.30 h, 33 pkt. GOT, 1 p. PSM.

Nocleg - PTSM Wetlina

21.07. Przejście trasy: Wetlina - Połonina Wetlińska - Przł.Orłowicza - Krysowa - Cisna 22 km, 8.30 h, 34 pkt. GOT, 20 p. TP, 1 p. PSM.

Nocleg - PTSM Cisna

ZAJĘCIA:

DATA	TREŚĆ ZAJĘĆ	FORMA PRACY	REALIZACJA SYST. METOD.	ODPOWIEDZIALNY
20.07.	.POPOŁUDNIE: Pojawienie się Ducha Bieszczad podczas wędrówki, który wprowadzi nas w temat legend bieszczadzkich. WIECZÓR: Kominek – opowieści górala Pietrka (kierownik schroniska) o historii i legendach regionu.	Scenka Obrzędowa Kominek, gawęda	Poszukiwacz Legend	Kwatermistrz Drużynowa
21.07.	WIECZÓR: zajęcia na temat zachowania bezpieczeństwa w górach, postępowanie w różnych nieprzewidzianych okolicznościach (np. zmiana pogody).	Warsztaty, quiz	Realizacja Prób na Mł. – Och.	Przyboczny

W SKRÓCIE:

Program powinien składać się z:

- Trasa, czas marszu, miejsca postojów i czas postojów
- Planowane zajęcia wraz z formą pracy, odpowiedzialnym, realizacją systemu metodycznego
- Opis obrzędowości rajdu lub myśli przewodniej

Powinien być przemyślany, bez opcji „pójścia na żywioł”, dawać harcerzom możliwość nauczania się czegoś nowego, zdobycia sprawności, odznak, realizacji wymagań na stopnie i powinien zawierać opcję awaryjną na wypadek załamania pogody, choroby, itp.

✓ **Zbiórka organizacyjna**

To jest właśnie ta zbiórka, na której Twoi harcerze dowiedzą się o rajdzie.

Zorganizuj ją najlepiej na miesiąc przed rajdem. Przygotuj ciekawą prezentację, która „zapali” wszystkich do udziału w rajdzie i sprawi, że nie będą mogli doczekać się wyjazdu.

Przygotuj też jakąś pisemną informację na temat terminu, miejsca i przede wszystkim kosztu rajdu oraz niezbędnego ekwipunku. Niech każdy po powrocie do domu przekaże ją rodzicom – powinien znaleźć się tam też termin spotkania informacyjnego dla rodziców, jeśli ten rajd to pierwsze tego typu wydarzenie w życiu Twojej drużyny (wtedy lepiej porozmawiać z rodzicami i wszystko im wyjaśnić, żeby nie obawiali się puścić na wyjazd swoich dzieci). Przykładowe informacje znajdziesz w Załącznikach.

Podanie szczegółów z wyprzedzeniem może dodatkowo sprawić, że jakiś będący w ciężkiej sytuacji materialnej harcerz znając wcześniej koszt rajdu zacznie oszczędzać

pieniądze, by na niego pojechać. Im później dostarczona zostanie taka informacja, tym mniej osób pojedzie na rajd, bo wszyscy już zdążą sobie zaplanować coś innego.

Warto też na tej zbiórce przedstawić harcerzom specyfikę terenu, w który się wybieramy, opowiedzieć, co zwiedzimy, w formie niedopowiedzianej gawędy (element niespodzianki) przedstawić program, możliwości zdobycia sprawności, odznak, realizacji wymagań na stopnie.

Można też na tej zbiórce podzielić się sprzętem do zabrania (namioty, kuchenki, apteczka, kronika itp.), choć lepiej jest tego dokonać na zbiórce alarmowej przed samym wyjazdem – wtedy wiemy dokładnie, kto jedzie i mamy pewność, że dana rzecz znajdzie się w plecaku osoby, której została przydzielona.

Konieczne też trzeba przeprowadzić szkolenie na temat bezpieczeństwa podczas rajdu, ekwipunku oraz instruktaż jak się spakować. Najlepiej w formie cyklu zbiórek na długo przed rajdem.

Dla nowicjuszy konieczna też będzie zbiórka alarmowa na dzień, dwa przed wyjazdem, na której sprawdzimy, czy spakowali wszystkie potrzebne rzeczy, czy plecaki nie są zbyt ciężkie i czy nie ma tam zbędnych kilogramów.

W SKRÓCIE:

Przygotuj:

- Prezentację (w ciekawej formie) trasy rajdu, programu, możliwości zdobycia sprawności, odznak, realizacji prób na stopnie)
- Kartki, które rozdasz harcerzom zawierające: termin, koszt rajdu, godzinę i miejsce wyjazdu oraz powrotu, to, w czym jedziemy, ekwipunek
- Sprzęt, który musisz podzielić pomiędzy drużynę (można to zrobić też na zbiórce alarmowej dzień przed wyjazdem-wtedy mamy większą pewność, że nikt niczego nie zapomni zabrać)
- Informację, kiedy odbędzie się spotkanie dla rodziców
- Zajęcia na temat bezpieczeństwa, ekwipunku i pakowania się

✓ Spotkanie z rodzicami

Na jakiś czas przed rajdem (nie mniej niż 3 tygodnie) dobrze jest zorganizować spotkanie informacyjne dla rodziców harcerzy. Spotkanie to organizujemy w celu: uzyskania pisemnej zgody na udział dziecka w rajdzie (do 15 roku życia); przedstawienia trasy, programu, kadry, kosztu rajdu; udzielenia odpowiedzi na pytania rodziców, przekonania niepewnych rodziców do „puszczenia” dziecka na rajd.

Pamiętaj by wybrać dogodny termin, miejsce i odpowiednio wcześniej poinformować o spotkaniu. W przypadku, gdy rodzice jakiegoś dziecka nie mogli się stawić na spotkaniu, wybierz się do nich osobiście, wcześniej się z nimi umawiając lub przekaz przez dziecko obszerną informację pisemną.

Na spotkanie starannie się przygotuj. Miej już wszystkie potrzebne dane, zwłaszcza finansowe, terminowe i noclegowe. Musisz też podać nr telefonu, pod który rodzice mogą zadzwonić podczas trwania rajdu (pamiętaj, że ten telefon musi być naładowany!).

Schludny wygląd, czysty i wyprasowany mundur, zdecydowane udzielanie odpowiedzi na zadawane pytania to połowa sukcesu. Nie daj więc plamy, bo pojedziesz sam ☹.

Jak zatwierdzić rajd, by nie uprawiać partyzantki?

Nasz rajd można nazwać dopiero harcerskim w momencie, kiedy zatwierdzi go komendant hufca. Trzeba wypełnić, tzw. **Kartę biwaku** (rajdu) – wzór w Załącznikach. Możecie ją także znaleźć w macierzystej komendzie hufca. Należy ją wypełnić w dwóch

egzemplarzach. Jeden dla nas, drugi zostawiamy w hufcu. Do karty biwaku należy dołączyć także kopię polisy ubezpieczeniowej (można ją dostarczyć później, kiedy będziemy znali już ilość wyjeżdżających osób i będą zebrane zaliczki), dokładny program rajdu, listę kadry i uczestników a także numer kontaktowy na czas trwania rajdu. Czasami może zdarzyć się, że rodzice naszych harcerzy będą dzwonić do hufca w trakcie trwania rajdu, bo my nie mamy zasięgu, lub nawet przed jego rozpoczęciem. Dobrze by było, gdyby komendant wiedział cokolwiek na temat naszego rajdu. Tylko wtedy będzie mógł nas wspierać i rozwiewać wątpliwości ciekawskich i opiekuńczych rodziców.

Pamiętajmy, że to podstawowa formalność – niezbędna na wypadek gdyby się coś stało, ale nie tylko...

W SKRÓCIE:

Należy złożyć w hufcu:

- Wypełnioną Kartę biwaku
- Program rajdu
- Listę uczestników
- Polisę ubezpieczeniową

Nie bądźmy wielbłędami!

Wiele jest rzeczy, które trzeba zabrać na rajd. Ledwo, co spakujemy sprzęt osobisty, a tu już zaczyna nam brakować miejsca. Przecież zostało jeszcze całe jedzenie, apteczka, aparat, materiały programowe, itp.. Wziąć duży plecak? Będzie ciężki i będę szybciej się męczył. Może nawet przestanę zwracać uwagę na swoich harcerzy. To nie wróży nic dobrego.

Kochany organizatorze - nie bądź wielbłądem! Nie bądź tak skąpy i podziel się sprzętem. Zorganizuj dzień, lub dwa dni przed rajdem zbiórkę uczestników, na której obdarujesz ich odpowiednio do wieku rozdzielonym: jedzonkiem, namiotami, materiałami programowymi, wyznaczysz osobę odpowiedzialną za apteczkę (nie powinieneś mieć z tym problemu, bo zawsze są chętni, zawsze ktoś zdobywa sprawności samarytańskie). Aparat, jeżeli tylko Ty umiesz go obsługiwać, i jest wartościowy - lepiej nieś sam. Jeżeli masz w drużynie funkcyjnego-fotografa, to problem z głowy. Najlepiej zapisz sobie, kto co dostał, i odpowiednio wcześniej przed wyjazdem sprawdź czy nikt niczego nie zapomniał. Nie byłoby wesoło, gdyby okazało się np. na stacji, że nie ma apteczki, albo namiotu, a pociąg łada chwila odjedzie.

Jak nie pozwolić nikomu zaspać na pociąg?

Czasem zdarza się, że musimy wyjechać na rajd bardzo wcześnie rano. Wstyd by było, gdyby ktoś z kadry zaspał, a przez to cały plan dnia miał leć w gruzach, bo następny pociąg jest za 6 godzin. Zaspać zdarza się też naszym harcerzom. Zamiast nerwowo wyczekiwać na stacji i liczyć wciąż nieobecnych oraz czas do odjazdu możemy zorganizować tzw. drużynową sieć zegarynkową. Większość naszych harcerzy posiada telefony komórkowe lub stacjonarne. Ustalamy na zbiórce przed wyjazdem zasady i godzinę budzenia. Można to zrobić na wiele różnych sposobów. Inwencję twórczą pozostawiamy Tobie. Np. drużynowy budzi wszystkich puszczając każdemu sygnał. Po pięciu minutach każdy daje znać, że wstał - może też być sygnał. Jeśli ktoś tego nie robi to trzeba go na nowo budzić. Albo można ustalić sieć pobudkową...

Pierwsze kroki

Staraj się nie zamęczać harcerzy wędrówka i organizuj im odpoczynki. Pamiętaj, że pierwsze chwile marszu są zawsze najgorsze. Wtedy plecak jest ciężki i wiele rzeczy trzeba w nim regulować. Po pierwszych 5 min marszu zrób, więc małą przerwę na poprawienie butów, pasków, szelek. Następna, np. po 15, a kolejne, np.: co 40 min, czy godzinę. Zbyt częste przerwy sprawiają, że harcerze mogą się rozleniwzić i zasiedzieć, a uwierz nam, że potem ciężko ich będzie się motywowało do dalszego marszu. Informuj zawsze harcerzy o swoich decyzjach i nie zapominaj o obiecanych odpoczynkach, bo Cię „zjedzą”©.

Pilnuj, by zawsze Twoja grupa poruszała się zgodnie z zasadami bezpieczeństwa w danym terenie. Miej zawsze wszystkich na oku. Niech ktoś odpowiedzialny idzie na czele kolumny, a Ty np. zamykaj ją. Zawsze zatrzymuj całą grupę, gdy ktoś musi się na chwilę zatrzymać. Nie możesz dopuścić nigdy do tego, by Twoja grupa się rozdzieliła na kilka mniejszych.

Pamiętaj też o napojach po drodze (najlepiej zwykła niegazowana woda) – bardzo ważne jest dostarczanie płynów podczas wysiłku fizycznego. Puste butelki można napełnić w mijanym gospodarstwie.

Po kilku godzinach marszu robimy przerwę na obowiązkowe zjedzenie kanapek oraz czekolady, bądź batonika, aby mieć energię na dalszą drogę.

Czasem jednak trzeba improwizować...

Czasem działać z premedytacją...

Co zrobić, gdy jednak zdarzy się nam zabłądzić lub, gdy obudzimy się rano w schronisku, a na zewnątrz będzie szalała burza? Przede wszystkim nie wpadajmy w panikę! Jeśli zgubiliśmy szlak, to wracamy do miejsca, gdzie był ostatnio widziany. Niedopuszczalne jest pójście na skróty. Skoro zesliśmy z dobrze oznakowanej drogi, to niby, czemu mamy nie zejść z nieoznakowanego skrótu? „Kto drogę skraca, do domu nie wraca”.

Zabłądzeniu można przeciwdziałać wyznaczając na przykład jedną odpowiedzialną osobę, która będzie „pilnowała” szlaku, bądź nas prowadziła.

W przypadku załamania pogody na trasie musimy zadbać przede wszystkim o bezpieczeństwo naszych harcerzy. Analizujemy, czy w pobliżu nie ma jakiejś wiaty lub zabudowań. Jeżeli są to zabezpieczamy się przed zamoknięciem i jak najszybciej udajemy się do nich. Jeżeli takich miejsc nie ma to staramy się przerwać wędrówkę i schronić na przykład w gęstym, iglastym lesie. Nigdy nie staramy się wchodzić podczas ulewy i burzy na szczyty. A w sytuacji, gdy już tam przebywamy, staramy się jak najszybciej opuścić szczyt. Przebywając podczas ulewy pod jakimś zadaszeniem możemy zająć się np. przygotowywaniem posiłku, gotowaniem herbaty, płasaniem, zabawami, grami słownymi, śpiewankami, itp.. Byleby nie siedzieć beczynn timer!

Jeżeli zaś jesteśmy w schronisku i pogoda uniemożliwia nam wymarsz to przeprowadzamy zajęcia, które mamy przygotowane w zanadrzu.

W przypadku, gdy zaplanowaliśmy za długą trasę, lub wydarzyło się coś nieprzewidzianego i zastaje nas noc w górach, staramy się nie kontynuować za wszelką cenę wędrówki. Analizujemy wtedy czy jest sens podążania do ustalonego miejsca noclegu. Jeżeli w pobliżu znajduje się inne miejsce noclegowe, czy np. kościół to nie należy się zastanawiać. Trzeba tylko powiadomić np. schronisko, że do niego nie dotrzemy oraz grzecznie przeprosić. Możemy np. zadzwonić do schroniska, do którego się udajemy i powiadomić właściciela, że się spóźnimy. Może będzie tak życzliwy i postanowi po Was wyruszyć jakimś samochodem, do którego zmieszczą się wszyscy, czy choć najsłabsze osoby i plecaki.

Sprzęt, który może okazać się niezbędny na rajdzie.

Przedstawiamy przykładowa listę sprzętu (pomijając wyposażenie osobiste), który może okazać się niezbędny na rajdzie, lub dobrze byłoby go wziąć:

- ✓ Apteczka, której wielkość jest uzależniona od liczności grupy, (lecz nie za ciężka), dająca się łatwo przytroczyć do plecaka
- ✓ Zapalki
- ✓ Mapa turystyczna terenu, po którym wędrujecie
- ✓ Busola lub kompas
- ✓ Telefon komórkowy z ładowarką
- ✓ Sznurek (przywiązywanie urwanej szelki, zamiana urwanej sznurówki, rozwieszenie ubrań po deszczu)
- Ewentualnie:
- ✓ Aparat fotograficzny i zapasowa klisza
- ✓ Podpałka do grillu (ognisko w czasie deszczu)

Co zabierają uczestnicy?

Wyposażenie każdego uczestnika uzależnione jest od następujących czynników:

- ❖ Czas trwania rajdu,
- ❖ Warunki noclegowe,
- ❖ Pora roku i pogoda,
- ❖ Rodzaj terenu,
- ❖ Program i tematyka rajdu.

Podajemy listę rzeczy, które wg nas są zawsze niezbędne:

- Wygodny plecak turystyczny, ze stelażem wewnętrznym, posiadający możliwość regulacji, wykonany z materiałów wodoodpornych. Jeżeli Twoi harcerze mają stare plecaki zadbaj o to by były one w miarę dopasowane, a rzeczy w nich zapakowane np. w worki foliowe.
- Wygodne buty. Najlepiej usztywniające kostkę oraz posiadające membranę typu GORE-TEX, czy SYMPATEX. Zwróć przed wyjazdem uwagę na to, żeby dzieci nie jechały w nowych, nierozchodzonych butach. Otarcia i odciski są niemiłe widziane.
- W przypadku noclegu w budynkach buty na zmianę – najlepiej lekkie klapki
- Śpiwór
- Karimata
- Kurtka lub płaszcz przeciwdeszczowy
- Spodnie
- Odpowiednia ilość bielizny osobistej (koszulki najlepiej termoaktywne lub bawełniane, majtki, skarpety)
- Sweter, lub lżejsza bluza polarowa
- Średni ręcznik
- Pasta i szczoteczka do zębów. Mydło. Szamponetka. Zwróć uwagę na to, by kosmetyczki Twoich harcerzy nie były zbyt ciężkie.
- W przypadku pory letniej: krem z filtrem, czapka lub chusta na głowę.
- W przypadku zimy: krem na zimę, spodnie ocieplane lub zwykłe+kalesony ochraniacze na nogi (stuptuty), ciepła kurtka, czapka, szalik, rękawiczki, okulary przeciwsłoneczne. Przypominamy, że długie przebywanie w słoneczny dzień na śniegu, bez okularów może skończyć się nawet zapaleniem spojówek.
- Menażka, manierka lub mała butelka, niezbędnik (nóż, łyżka, widelec).
- Legitymacja szkolna, zabezpieczona przed zamknięciem.

- Książeczki odznak
- Duży worek na śmieci. Czasami przydaje się podczas wielkiej ulewy, gdy nie mamy żadnego pokrowca na plecak lub do zbierania śmieci na szlaku.
- Mundur harcerski. Choć nie jest on zawsze konieczny, ze względu na to, że obecnie na rajdach nie wędruje się w nim. Jest przydatny na wszelkiego rodzaju apele, przyrzeczenia, kominki, itp. Zależy to od harmonogramu planowanych zajęć, bądź tradycji środowiska.
- Zapalki
- Igła i nici
- 1 do 2 metrów linki
- Sprawna i lekka latarka + zapasowe baterie
- Rzeczy, które będą niezbędne do realizacji założeń programowych.

Papierologia, czyli jakie dokumenty zabieramy

- Zgodę Komendanta Hufca na organizację rajdu
- Polisę ubezpieczeniową
- Spis godzin i rodzajów połączeń
- Potwierdzenie zgłoszenia przejazdu grupowego
- Listę uczestników: imię, nazwisko, data urodzenia, adres
- Dowód osobisty opiekuna
- Legitymacje szkolne i ew. PTTK czy PTSM
- Plan rajdu
- Zgody rodziców

Opracowali

pwd. Elżbieta Zwolińska HO

pwd. Paweł Kłak HR

Kadra 16 Świdnickiej Drużyny Wędrowniczej „BRZASK”;
 Zagorzali turyści i miłośnicy gór;
 Uczestnicy SAS 2004 – Centralnego Obozu Kadr Drużyn
 Turystycznych w Podlesicach;
 Organizatorzy Turystyki PTTK

Konsultacja i poprawki:

phm. Katarzyna Pawkowska

IDT GK ZHP

pwd. Mariusz Milka

Inspektorat Turystyki

Dolnośląskiej Chorałowi ZHP

ZAŁĄCZNIKI :

KARTA BIWAKU

1. Organizator biwaku: .....
2. Termin : .....
3. Lokalizacja (dokładny adres, tel.) - trasa (środek transportu): .....
4. Liczba uczestników ogółem: w tym: wieś ..... miasto .....
5. Nr polisy i nazwa towarzystwa ubezpieczeniowego .....
6. Zapewnienie środków finansowych: .....
7. Sposób wyżywienia: .....
8. Warunki zakwaterowania : .....

Deklaracja w sprawie bezpieczeństwa życia i zdrowia dzieci na biwaku

W poczuciu pełnej osobistej odpowiedzialności przed własnym sumieniem, rodzicami i społeczeństwem za bezpieczeństwo życia i zdrowia powierzonych mej opiece dzieci na biwaku zorganizowanym w ..... przez ..... w terminie od .....do..... oświadczam, co następuje:

1. z należytą uwagą i zrozumieniem zapoznałem/am się z przepisami dotyczącymi bezpieczeństwa życia i zdrowia dzieci i młodzieży;
2. zobowiązuje się do przestrzegania i stosowania zawartych w tych przepisach wskazówek, w czasie pełnienia przeze mnie obowiązków na biwaku;
3. uzyskałem/am pisemną zgodę rodziców lub opiekunów prawnych na uczestnictwo dzieci w biwaku.

1. ....
(imię i nazwisko drużynowego) (data i podpis)
2. ....
(imię i nazwisko drużynowego) (data i podpis)
3. ....
(imię i nazwisko drużynowego) (data i podpis)

Załączniki:

1. Lista uczestników biwaku.
2. Program biwaku

data

pieczęć

Zatwierdzam:

podpis komendanta hufca ZHP,
lub osoby upoważnionej

PRZYKŁADOWA INFORMACJA O RAJDZIE DLA UCZESTNIKÓW

Informacja jest dostosowana do pory roku, miejsca noclegu. Pochyłym drukiem oznaczone komentarze od autora, których nie trzeba pisać.

RAJD ŚWIĄTECZNY DO NOWEJ SŁUPII

Wyjazd: 27.12. spotkanie: g. 07.10. dworzec Wschodni pod informacją

Powrót: 30.12. g. 20.04. dw. Wschodni (pociąg z Kielc)-*informacja dla rodziców, żeby wiedzieli na którym peronie czekać*

Koszt: 100 zł. *(w tym zaplanowano 12 zł „kasy awaryjnej”)*

Noclegi: schronisko PTSM w Nowej Słupii

Wypożyczenie:

- Ważna legitymacja szkolna!!!!!!!!!!!!!!
- Śpiwór
- Menażka, kubek, niezbędnik
- 3 koszulki
- 3 pary majtek, 3 pary skarpetek i 2 pary grubych skarpet
- rajstopy, albo kalesony, legginsy
- dodatkowe spodnie
- sweter i bluza
- mundur
- koszulka szczepu
- przybory do mycia, ręcznik
- szalik, czapka, 2 pary rękawiczek (grubych!)
- impregnat lub pasta do butów
- piżamka
- karty stopni (także te do otwarcia...), śpiewnik, długopis, nóż, kartki, latarka, zapalniczka, 2 m sznurka
- Klapki
- Stuptuty (*żeby było taniej uszyliśmy z ortalionu dla całej drużyny, zapinane są na rzepy, a pod but jest gumka tak jak w getrach*)
- Jedzenie na 4 dni: trochę dobrych rzeczy z lodówki, które zostały po świętach, ale szybko się nie popsują, ciasteczka, owoce, 1 konserwa, dżem, 2 paczki serka w plasterkach, ogórek, herbata, cukier, 2 zupki chińskie, paczka makaronu lub ryżu, sos do spaghetti w proszku, sos pieczarkowy, ketchup, płatki kukurydziane, 2 chleby krojone.

Zamiast jedzenia można zabrać 30 zł.

Całość spakowana w jeden plecak!

Jedziemy w: czarnych koszulkach (nie szczepowych, tylko zwykłych), bojówkach, swetrach, kurtkach, kangurkach, beretach.

**Zgoda rodziców lub prawnych opiekunów
na uczestnictwo dziecka w biwaku harcerskim**

miejsowość, data . . . . .

Ja niżej podpisany(a) . . . . .
imię i nazwisko matki / ojca / prawnego opiekuna*
wyrażam zgodę na udział córki / syna / pozostającego pod naszą prawną opieką *
. . . . .
imię i nazwisko dziecka
w.....organizowanym przez.....
..... w dniach .....
Zostałem(am) poinformowany(a) o programie wyjazdu.

Podpis matki/ ojca/ prawnego opiekuna*

*niepotrzebne skreślić

**Zgoda rodziców lub prawnych opiekunów
na uczestnictwo dziecka w rajdzie harcerskim**

miejsowość, data . . . . .

Ja niżej podpisany(a) . . . . .
imię i nazwisko matki / ojca / prawnego opiekuna*
wyrażam zgodę na udział córki / syna / pozostającego pod naszą prawną opieką *
. . . . .
imię i nazwisko dziecka
w.....organizowanym przez.....
..... w dniach .....
Zostałem(am) poinformowany(a) o programie wyjazdu.

Podpis matki/ ojca/ prawnego opiekuna*

*niepotrzebne skreślić